

A Múltunk Öröksége Alapítvány Tájékoztatója 2019/2 (43.)

In memoriam dr. Tóth József

Az élet természetes rendje, hogy megszületünk, majd néhány átmeneti évtized után végleg eltávozzunk. Az, ami a születés és halál közötti évtizedekben történik, az, amit teszünk vagy elmulasztunk, attól leszünk visszavonhatatlanul az, akiről azt mondhatjuk: „Én vagyok”, s akinek mások ismernek és tisztelnek. S amikor eljön a számvetés ideje, e néhány évtized eseményeit, történéseit szoktuk a mérlegre tenni.

Tóth József esetében azonban ez aligha lehetséges, hiszen élete olyan gazdag, tevékenysége oly páratlanul sokoldalú volt, hogy még a pusztá felsorolás is meghaladná az emlékezés kereteit. „Névjegyen” (amely korábban géppel írt, utóbb már nyomtatott cédula) ez állt: Dr. Tóth József tanár. Ő maga mindig is ezt tekintette élete meghatározó tartalmának, noha pályafutásának nagyobb részében az államigazgatásban, oktatásügyi vezetőként tevékenykedett. Mégis, tanár maradt egész életében, iskolaigazgatóként, művelődési osztályvezetőként, túsarvezetőként, idegenvezetőként, ismeretterjesztő rendezvények népszerű előadójaként. Lenyűgöző tudása mély szuggesztivitással párosult, mesélt, és a lélegzet visszafojtva figyelő hallgatóság előtt meglevenedtek a hely és a kor szereplői, az iskolapad vagy az előadóterem székein ülve távoli országokba és messzi múltba röpítette őket a történet.

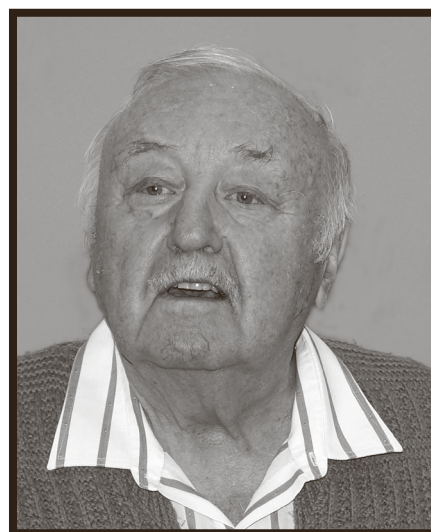
Tanárnak mondta magát, de ugyanilyen joggal nevezhetjük történésznek, újságírónak, turistának, úttörővezetőnek.

Mert történész (is) volt, s bár doktori disszertációját Bosznia okkupációjából írta, és szellemes, szórakoztató előadásokat tartott a magyar történelem szinte minden mozzanatáról, igazi szakterülete, ahol otthon érezte magát, a helytörténet, honismeret

volt. Törzsvendég volt a Pest megyei levéltárban, ahol megszámlálhatatlan órát töltött, és igaz lelkesedéssel, gyönyörködve mélyedt el egy-egy régi írat cirkalmas betűiben. Szeretett faluja, Zsámbok díszpolgári címmel hálálta meg a település történetének fáradszóró kutatását. De – előre látó pedagógusként – az utódlásról is gondoskodott: az általa létrehozott Tóth Alapítvány azokat a zsámboki gyerekeket jutalmazza, akik már iskolásként elkötelezték magukat a honismereti kutatómunkának.

Írói, újságírói munkássága is lenyűgöző: főleg pedagógiai tárgyú újságcikkek százai, önéletrajzi ihletésű kötetek, honismereti munkái, úttörő-történeti, turisztikai tárgyú művei, túrafüzetei jelzik sokoldalú érdeklődését, hihetetlen munkabírását. Verseiben gyermeki naivitással csodálkozik rá a természet szépségeire és a világ furcsaságaira, hol szelíd iróniával, hol maró gúnnyal reagál a mindennapok visszasságaira.

Számunkra természetesen mindeken felül úttörővezető, gyermekvezető. Olyan gyermekvezető, aki hittal vallotta, hogy a nyakkendő színénél fontosabb, hogy ne engedjük el a gyerek kezét, ugyanakkor megalkuvás nélkül – most már, sajnos, így kell mondanunk: utolsó leheletéig – küzdött Csillebértért (a táborért, amelynek ismerte minden zegét-zugát, ahol maga is annyi szép nyarat töltött), az általa felkutatott úttörő emlékhelyekért, szenvedélyes hangvételű cikkekben, felszólalásokban ostromolta azokat, akik megtagadták úttörő múltjukat. Túl a nyolcvanadik évén tele volt ötletekkel, tervekkel, új és új kezdeményezésekkel ostromolta munkatársait, barátait. Széles látóköréből, az úttörőmozgalom iránti elkötelezettségéből magától értetődően következett, hogy alapításától tagja volt a Múltunk Öröksége Alapítvány kuratóriumának, kezdeményezője és – amíg működött – társelnöke az Úttörők Baráti Körének.

tunk Öröksége Alapítvány kuratóriumának, kezdeményezője és – amíg működött – társelnöke az Úttörők Baráti Körének.

Úttörővezetői tevékenysége elválaszthatatlan volt túsarvezetői múltjától. Mert bár aranyjelvényes túsarvezetőként sok-sok túrát vezetett felnőtteknek is, igazán a gyerekek között, úttörő túsarvezetőként érezte jól magát. Kezdeményezője volt a kerékpáros vándortáborozásnak, az első kerékpáros vándortábort maga vezette, csakúgy, mint a Vörössipkás expedíciókat. Túramozgalmakat kezdeményezett és szervezett az úttörőknek, ezekhez útikalauzokat, jelvénytípusokat írt, s – idestova 40 esztendeje – kezdeményezte az úttörő turizmus, később gyermek turizmus szervezésében élenjáró pedagógusok elismerését. A kezdeményezéshez csatlakozott a Budapesti Úttörőelöltség is, így jött létre az Ezüsfokos Vándordíj, amelynek csillagaiba az elmúlt évtizedekben Jóska személyesen vésette az aktuális díjazott nevét, s 2018 tavaszán még személyesen adhatta át a fokost a díjazottnak.

S bár a sor még bőséggel folytatható lenne – hisz’ a valkói Kóroztanyától a Svábhegyig vezető útnak még a fontosabb állomásait sem említettük – ne kísértjük a lehetetlent.

Búcsúzzunk – dr. Tóth Józsefhez talán legméltóbb módon – a világhírű

magyar tudós és természetjáró, báró Eötvös Loránd szavaival:

*Turista az, aki útra kel azért,
mert foglalkozásának egyformasága, gondjainak sokasága közepett
álmaiban feltűnik előtte egy olyan szebb világ,
melyben zöldebb a fű, kékebb az ég, magasabbak a hegyek,
szebbek vagy különösebbek a házak, barátságosabbak az emberek,
s aki ez álmokép eredetijét fáradságtól vissza nem riadva keresi-keresi,
s mert hiszen e földön élünk, talán soha meg nem találja,
de azért jó kedvét el nem veszíti,
hiszen örömét éppen ez a keresés teszi.*

Kedves Jóska!

Ha e földön nem is sikerült az álmokép eredetijét megtalálnod, kívánjuk, hogy égi barangolásaid közepette vig kedvvel folytathasd a keresést, hiszen az öröm maga az út, amely lábunk elé terül, legyen az bár égi avagy földi. Jó utat!

Révész György

Hunyady Györgyné emlékére

Hunyady Györgyné távozásával fájdalmas veszteség érte a magyar pedagógiát, ezen belül a mozgálm-pedagógiát. 1965-től, magyar-pedagógia szakos kitüntetéses diplomája átvételétől indult tanári-kutatói életpályája. Az OPI tudományos munkatársként iskolai-nevelési kísérletek irányításával, tanulók társas-közösségi kapcsolatainak, attitűdjeinek és értékeinek vizsgálatával foglalkozott. Kutatásai, művei fontos hozzájárulások a gyermeki kollektívizmus, a pedagógiai közö-ség korszerű értelmezéséhez.

1973-tól az MTA Pedagógiai Kutatócsoportjában osztályvezetőként nevelésszociológiai vizsgálatokat szervezett. Részt vett a Magyar Úttörők Szövetsége Országos Tanács felkérésére készült vizsgálatban, melynek eredményét foglalta össze *Az úttörőcsapatok tevékenységének néhány kérdése egy felmérés tükrében* c. tanulmány.

A 80-as évek második felében a Budapesti Tanítóképző Főiskola főigazgatójaként a XXI. századi követelményeinek megfelelő tanítóképzési rendszer kialakításának feladatát vállalta. Később, tanszékvezető főiskolai tanárként a bolognai képzési rendszer tanító és óvodapedagógus képzések szakmai fejlesztő munkáiban vesz részt. Országosan elsőként dolgozta ki az ELTE PPK

neveléstudományi mesterszakához illesztve a „Kora gyermekkor pedagógiája” szakirányt.

Tudományos és fejlesztői munkásságához szervesen kapcsolódik széles körű szakmai-közéleti tevékenysége is. Számos közéleti szerepvállalása mellett a Magyar Úttörők Szövetsége Országos Tanácsának is tagja volt.

A Magyar Pedagógiai Társaságnak meghatározó tagja, több cikluson keresztül Ádám György mellett a Társaság alelnöke.

1985-ben elsőként kapta meg a Magyar Úttörők Szövetsége Által alapított Gyermekekért díjat, néhány hónappal halála előtt – ugyan-csak elsőként – a Magyar Pedagógiai Társaság Ádám György érmét.

(Az Ádám György díj átadásakor elhangzott laudáció alapján)

dr. Tóth József utolsó írásai előző szá-munkban jelentek meg. Az alábbi sorokat azonban utólag, kiegészítésül küldte TAKSONYI TALÁLKOZÓ: nekrológ és szülnapi köszöntő c cikkéhez. Fájdalmas firtora a sorsnak, hogy a tavaszi számból kimaradt sorokat immár csak posztumusz befejezőként adhatjuk közre.

Az új bázisunk mellett ugyanilyen fontos lenne azoknak a Barátainknak a saját hagyományörzése, amely saját birtokukban van: tárgyi emlékként és a főleg a fejükben emlékganyagként!

Kedves Veterán Barátaim! Ti vagy-tok az egyetlen, utolsó, hiteles szemtanú a magyar úttörőmozgalomnak! Ti őriztek olyan hiteles és pótolhatatlan dokumentumokat, amelyek zömét a képromboló, gyáva vandálok meg-semmisítették....

Az országban szerteszét nem lobog ugyan most az úttörőmozgalom lángja, de helyenként még pislákolnak a kis lángocskák: amikor pl. a valkói Molnár Antal baráti találkozóra hívja egy-kori ifivezetőit, vagy a gombai ifikkel kirándul Révész Gyuri, az isaszegieknak tart előadást gazdag fotógyűjteményéből Valkony tanár úr, stb, stb.

Mindig örömmel hallunk arról, ha valahol sor kerül az egykori - és mai! – úttörővezetők baráti összejövetelére, közös kirándulásra, név- és születés-napi nosztalgizáló özpörkölt-ebédre, valamelyik helyi úttörőgyűjtemény vagy kisebb egyéni-családi gyűjtemény megtekintésére, a helyi sajtóban megjelent írásaitokra, stb.

Jó lenne, ha ezekről az események-ről, akár csak egy-egy rövid tudósítást küldenének, amelyet a Tájékoztatónk-ban leközölhetnénk. Ez több szempontból is hasznos lenne: megmaradna az esemény dokumentálása, ötletadó példa lehetne másoknak is és bizonyítaná, hogy jelenleg ugyan nem loboghat korábbi fényével az úttörőmozgalom lángja, de a helyi kis mécsesek mégis tovább világítanak!

Másrészt azt kérem, hogy írjátok le úttörőemlékeiteket. Már a rómaik is megmondták, hogy a szó elrepül, - de az ÍRÁS MEGMARAD!

Milyen kincsbánya lesz ez az évtizedek-évszázadok múlva kutatók számára! És milyen dicső emlék a családi utódaitoknak!

Alapítványunk nemes célkitűzései-hez hűen őrizzük hát múltunk emlékeit, amíg élünk tápláljuk mozgalmunk kis lángocskáit. ...

2019. február

dr. Tóth József

30 éves a Magyarország Felfedezői Szövetség

1989. szeptember 23-án. Rakó József hívására több mint nyolcvan ember összegyűltünk Óbudán a San Marco utca 81. szám alatt működő Úttörőház nagytermében és szövetségünk I. alakuló közgyűlésén megalakítottuk a gyermekszervezetet Magyarország Felfedezői és Hagyományörző Szövetség néven.

Voltak viták, volt, aki elhagyta a helyiséget, de a szervezet létrejött és megkezdte „térhódítását”.

„Helyet adott” az alapító ülésnek a méltatlanul agyongyálázott Úttörő Szövetség, amely a rendszerváltás hónapjaiban maga is kereste helyét, s sokáig tisztességgel helyt állt a serdülőszervezetek pluralizmusában.

A mi hagyományokra épülő, mégis új szervezetünk alapításának 30. évfordulója kapcsán felidézzük azt a lelkesedést, amely azokban az iskolákban és szülők között volt tapasztalható, ahová eljutott a hír. De azokat a küzdelmeket, megpróbáltatásokat, élményeket és sikereket is, amiket átélünk, amikre büszkék vagyunk.

Talán soha ennyi felnőtt nem segített gyermekszervezetet, programokat, táborokat, mint a 90-es évek elején. Rakó József, Jóska bácsi olyan gyermekszervezetet álmódott, amelynek eszmeisége, törvényei, jelképei és programja teljes egészében a nemzeti hagyományörzésre épültek. Célja az volt, hogy a szervezet apraja-nagyja átéléssel, élményekkel fedezze fel szülőföldjét, hazáját és benne az őt megillető örökséget.

A megalakult csapatok vezetői arra törekedtek, hogy igazi játékkal, erőt, ügyességet kipróbáló programokkal tegyék gazdagabbá a gyermekéveket, miközben a gyerekekért fáradozó ifjak és felnőttek is gazdagodtak hivatásukban. Ennek az összefogásnak mindennapi célja és iránytűje volt, hogy már gyerekkorban kibontakozzanak, virágzásnak induljanak a legszebb, legnemesebb erkölcsi, emberi tulajdonságok, formálódjon, erősöd-

jön a jellem, az akaraterő, a segítőkészség, az önzetlenség, a derűs közösségi életre való vágyakozás.

A szövetség próbái mellett a tagokon kívül az érdeklődők is részt vehettek pályázatainkon, sőt a helyi csapatok rendezvényein is. Így az egyént, a gyereket akartuk megnyerni, gazdagítani, lelkesíteni.

A szülőfölddel, a hazával való találkozásokat élményekkel, személyre ható emlékekkel igyekeztünk felejthetetlenné tenni, kedvet ébresztetni a taggá váláshoz.

Négy történelmi korszakra építettük szervezetünk fundamentális programját. A honfoglalásra, a Rákóczi-szabadságharcra, az 1848-49-es és az 1956-os forradalomra és szabadságharcra.

Ezekhez kötődtek szövetségünk jelképei, ide vezettek a próbák, országos pályázatok, rendezvények és romantikus történelmi játékaink.

1991-től csatlakozni kezdtek szövetségünkhöz a határon túli magyar iskolák hagyományörző közösségei és vezetőik. Bekapcsolódtak tevékenységeinkbe a Felvidékről, Kárpátaljáról, Erdélyből és a Vajdaságból.

Szövetségünk létszáma az első négy évben elérte a 38 ezret. Az ország minden táján alakultak csapataink. A határon túli csapatok száma elérte a negyvenhetet.

A törekvés az volt, hogy lehetőleg pedagógus vezesse a helyi csapatokat. Az iskolák elfogadták, befogadták szövetségünket, és az önkormányzatok támogatását is ki tudtuk érdemelni.

Most az évforduló kapcsán a meghívott alapító tagok, nyugdíjas és aktív csapatvezetőinkkel, vezetőtársakkal, ifivezetőkkel, kapcsolatainkkal, mint pl. a Kossuth Szövetség, Falvak Kultúrájáért Alapítvány, igyekszünk visszaemlékezni arra az útra, amit megtettünk idáig. Hálaikat fejezzük ki azoknak, akik segítettek, biztattak bennünket.

Nyolc város önkormányzata alapított felfedezőink részére kiténtéseket, melyeket évente átadnak az arra érdemeseknek. 1991-ben felavatásra került Sárospatakon Hagyományörző Házunk, oktatási központunk, a Gyermekhősök Múzeuma és kopjafákkal övezve a Hármashalom, amire minden táborunkba érkező, jeles otthoni helyről hozott földadományát leszórja. 1992-ben felavattuk Testvérfogadó táborunkat, amely 70 fő befogadására alkalmas. A táborot esetenként sátrakkal is kibővítettük, így táborozott itt 120 fő is. Minden év augusztus elején itt találkoznak a határon innen és túl lakó felfedező testvéreink a hagyományos vezetőképző táborban. Jellemző, hogy aki egyszer itt táborozik, az évente visszatér. Az első táborozók már szülők, nagyszülők is van közöttük, ők biztatják a mai táborozó fiatalokat, hogy próbálják meg.

Jóska bácsi Karsa Ferenc 1848-as hadnagy naplója alapján felkutatva sok 1848-as gyermekhonvéd történetét, ami a Honvédség közreműködésével nyomtatásban is megjelent, sőt kiegészítő történelemtankönyvként is kiadásra került. Az 1848-as szabadságharcban katonaként harcoló gyermekhősök szülőhelyén és a csatatéren, ahol elesetek, szövetségünk kopjafákat állított. Az elmúlt években éltek és élnek leszármazottak, akikkel sikerült kapcsolatba kerülnünk. Ilyen volt Görgey Tibor, Thán Emőke, a Pilaszanovics család, akiket országos rendezvényeinkre meghívhattunk.

Igriceink gyűjtőúton vettek részt a kárpátaljai Beregben és Szabolcs megyében.

Sárospatak ideális helyszíne táborainknak. A magyar történelem sűrítve kézzelfoghatóan van jelen a környéken. Karoson honfoglalás kori feltárt helyszínek, Borsiban született II. Rákóczi Ferenc, a Hernád völgye és a Pataki Kollégium sok katonát adott az 1848-as szabadságharcnak. Szinte mindegyik próbánkhoz, történelmi játékainkhoz eredeti helyszíneket nyújtanak.

1993-ban megalakult és bejegyzésre került a Kárpátalja Felfedezői Szövetség. 1994-ben Erdélyben megalakult és bejegyzésre került a Szülőföldek Felfedezői Szövetség.

Nagykátán működött szövetségünk tűzér hagyományörző csapata, akik számtalan csatabemutatót vettek részt. Jászberény szövetségünk megalakulásának városa. Évente innen indultunk Tápióbicskére a tavaszi hadjárat eljátszására és megemlékezésre.

Minden évben a sárospataki Rákóczi-vár lovagtermében avatjuk az új Nemes Ifjakat (a fejedelem szolgálatára alakult ifjúsági csapat, szerintünk a serdülőmozgalmak elődje nevezte így magát).

Augusztusi táborunk vezető-képző tábor, gyermek, ifjú és felnőtt vezetőink itt tehetnek tiszti próbákat. Szövetségünk programjai, táborai feledhetetlen élményt nyújtottak és nyújtanak ma is gyerekeknek, felnőttek egyaránt. A fel-

fedező, örökségválasztó útjainkon a mindennapi tevékenységeink kapcsán szerzett sok élmény és tapasztalat egy-egy aranyzál, amely a hazához köti a résztvevőket.

Kívánok a következő 30 évre minden tagunknak és segítőknek jó egészséget, számtalan közös élményt, és ahogy ez évben is történt: 84 lelkes táborozót, újra feléledő, megújuló csapatokat.

Balázs György

Születésnap - elismerésekkel

Szeptember 21-én Üllön, a Kiss Sándor Művelődési Házban ünnepelte 30. születésnapját a Magyarország Felfedezői Szövetség. A hangulatos rendezvény délelőtt kezdődött a Pro Patria Kollégium nevű szakmai találkozóval, majd ebéddel folytatódott. Az ebéd utáni ünnepi műsor keretében került

sor az elismerések átadására. Ekkor adta át alapítványunk elnöke Balázs Györgynek a Marton Jenő-érmet, valamint – ezúttal a Magyar Pedagógiai Társaság Mozgalmopedagógiai Szakosztálya elnökeként – Baksa Brigittának a Vasvári Diplomát.

Az ünnepség után a résztvevők

felkeresték Gyömrőn a Szövetség alapító elnökének, Rakó Józsefnek a sírját. Odafelé még megszakították útjukat a Mánya-réten, ahol faültetéssel emlékeztek a vezérlő fejedelem itteni beszédére. Az Üllőre visszaérkezők ez után baráti beszélgetés keretében emlékeztek a múltra és tervezték a jövőt.

(A fotómontázs a felvidek.ma internetes oldal 2019.10.04-i, 30 éves a Magyarország Felfedezői c. cikkének képmelléklete.)

A Múltunk Öröksége Alapítvány
 2019. évi **Marton Jenő emlékérmese:**

Balázs György

Balázs György, „Gyurka pajtás” Orosházán született, de eszmélkedése már Budapesthez, a Józsefvároshoz kötődött. Fiatal szakmunkásként a Dugonics utcai iskola úttörőcsapatának ifjúvezetője, a gyermekmozgalmi vezetői ismereteket a VIII. kerületi úttörőház köztisztelőben álló igazgatója, Kovácsné Jelena néni irányítása alatt sajátította el. Amit ott és akkor tanult, felnőtt vezetői munkáját is meghatározta.

1966-ban Abasáron telepedett le, megalakította a helyőrségi klub úttörő századát, majd a helyi 3097. sz. Petőfi Sándor Úttörőcsapatban rajvezető, képzésfelelős, ifiklub titkár.

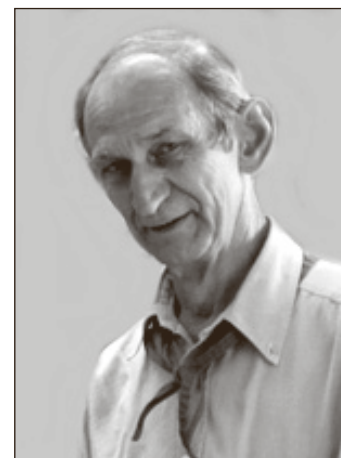
Az 1970-es évtized végén Balázs György törzsörmeister a vietnami fegyverszünet-ellenőrző bizottság magyar szekciójának beosztottja volt. Korábbi hazai vezetői munkájáért az úttörőszövetség Úttörővezető Érdeméremmel tüntette ki. A Saigonba kiküldött kitüntetést ünnepélyes állománygyűlésen adta

át a magyar szekció parancsnoka, Szűcs Ferenc altábornagy.

A rendszerváltás környékén meg sokasodtak feladatai. Heves megyei ifi szakbizottság vezetője, rövid ideig Heves megye úttörőelnöke, egyúttal azonban a Magyarország Felfedezői Szövetség alapító tagja. Azzal, hogy úttörővezetői munkáját tovább folytatva a Magyarország Felfedezői Szövetségben is csapatvezetést vállalt, sajátos példát mutatott. Bizonyította, hogy a két gyermekszervezet nevelési céljai végső soron egy irányba mutatnak, csapataik a széles országút más-más sávjában egy irányba haladnak.

Persze, Gyurka pajtás nem csak csapatvezető, hanem a sárospataki tábor gondnoka, aki folyamatosan ügyködik, szervez, aki nélkül a Magyarország Felfedezői Szövetség még talán működőképes maradjon, de bizonyosan szegényebb lenne.

Mindezek mellett Gyurka a Lifelong Learning, vagyis az élet-hosszig való tanulás embere. Bár

alapképzettsége műszaki jellegű, mozgalmi vezetői munkájának fejlesztése érdekében középkorú férfiként szociális munkás, drámapedagógus és szocioterapeuta képe-sítéseket szerzett.

Balázs György századosi rendfokozatban vonult nyugállományba, mikor elérte a korhatárt. Úttörői és Magyarország felfedezői életét azonban továbbra is változatlan energiával és leleményességgel szervezi, hogy az élményekben gazdag gyermek- és ifjúkor után felelős, öntevékeny és boldog felnőttek legyenek.

Ehhez kívánunk „Gyurka pajtásnak” jó egészséget és hosszú életet.

A Vasvári Diploma kitüntetettje:

Baksa Brigitta

Élete, munkássága jelentős részét a gyermekmozgalmában fejtette ki. A Magyarország Felfedezői Szövetség egyik alapító tagja. Hosszú ideig Mende csapatvezetője volt az Ákos Nemzetiség élén.

Mint néprajzos és tankönyvíró (Hon- és népismeret tankönyv) vezetője a Szövetség Igric tagozatának és az Igric próba kidolgozója. Három Igric füzetet is irt a próba teljesítésének segítésére. A Szövetség tagságának határon túli kutatóutakat szervezett, amelyeken a magyarok házait kutatták határon innen és túl: Őrségben, Burgenlandban, Beregben, Kárpátalján.

Vezetésével, útmutatásai alapján népszokásokat, jeles napok, kalen-

dáris szokásokat, gyermekjátékokat, dalokat is kutattak a felfedező igricek.

Közreműködésére jött létre a Népi Játékok Olimpiája, amiből az első Turán rendezték 1991-ben. Néprajzi felfedező utat szervezett a Tápió mentén. Kutatómunkájuk során a gyerekek mondákat, babonákat is feldolgoztak.

A közös igric munka termése táblákon sorakozik a szövetség sárospataki múzeumának termeiben.

Hosszú éveken keresztül a Magyarország Felfedezői Szövetség titkára, egyben Rakó József legfőbb segítője, a szervezet táborainak nélkülözhetetlen Gitta nénije volt. Ha megjelenik, ma is köré gyűlnek a

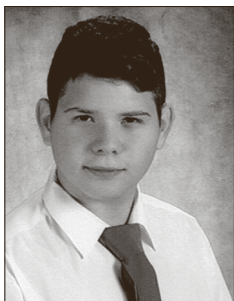
gyerekek és érdeklődve hallgatják tanításait. A szövetség táborai-ban a képzési program és a játékok, tánc-ház motorja, az ifjabb vezetők pat-talaki töltökezésének, következő évi munícióknak beszerzésének nélkülözhetetlen segítője, támasza.

Marton Jenő-díjak 2019-ben

Június 14-én, pénteken keltünk útra Kalotay Gáborral. Utunk először Zalavárra vezetett, ahol e sorok írója adta át a Marton Jenő-díjat **Lucz Máté** 8. osztályos tanulónak.

Máté első osztályos kora óta példás, jó magatartású és jó szorgalmú tanuló. Tanulmányi eredménye jó volt az évek során.

Több helyi, körzeti versenyen indult és vett rész eredményesen. Sportversenyeken, focimeccseken rendszeresen képviselte iskoláját. Az iskolai rendezvényeken szívesen vállalt feladatot, segítette a pedagógusok munkáját. Az iskolai műsorok megbízható állandó szereplője. A Diákönkormányzat munkájában több éven keresztül vett részt. Továbbtanulásában is a sport és a foci szeretete motiválja.

Az éjszakát Sármelléken, a Tüskevár Ifjúsági Szálláshelyen töltöttük, ahol Kardics Géza és felesége, Livia vendégszeretetét élveztük, akik – akárcsak tavaly – idén is baráti szívésséggént bocsátották rendelkezésünkre ezt a remek, osztálykirándulásokra, táborozásra, csapatépítésre egyaránt alkalmas szálláshelyet.

Másnap Reziben Kalotay Gábor, Felügyelőbizottságunk elnöke adta át a Marton Jenő-díjat **Takács Anna** 8. osztályos tanulónak. Anna az általános iskolai tanulmányai során végig kitűnő tanuló volt.

Magatartása, szorgalma példa értékű. Fegyelmezett, segítőkész, lelkiismeretes tanuló. Nem csak

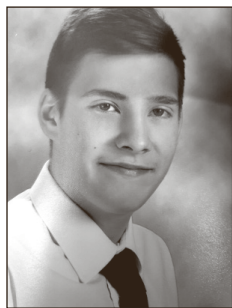
osztálytársai hanem iskolatársai is szeretik, felnéznek rá, megbecsülik kedvességéért, igazságosságáért.

Több évben ő volt az iskola Szent Erzsébet-díjasa. Ezt a címet az a tanuló kapja, akit diáktársai titkos szavazással a legsegítőkészebb társuknak ítélik.

Anna büszke családjára. A Hősök napján fogalmazást írt nagy- és ükszüleiről, amit a megemlékezésen felolvasott. Kreatív ötleteivel, javaslataival nagy mértékben segítette az osztályközösség munkáját, emellett a Diákönkormányzatban is vezető szerepet töltött be. A legtöbb iskolai program szervezésében önként vállalt feladatot. Rendszeresen fellépett az iskolai rendezvényeken. A Hyperion országos történelmi kvíz verseny döntőjébe jutott társaival. A Szépművészeti Múzeum történelem országos levelezős versenyén középmezőnyben végzett. A Nemzetközi Kenguru matematika versenyen minden tanévben szintén a középmezőnyben olvashattuk a nevét. Ezeken kívül területi atlétika és matematika versenyeken is eredményesen szerepelt.

A rezi ünnepséggel egy időben Sármelléken is ballagási-tanévzáró ünnepély volt, ahol ugyancsak e sorok írója adta át alapítványunk kitüntetését **Hetesi Barnabás** 8. osztályos, szentgyörgyvári tanulóknak. Barnabás közösségi munkájával kiemelkedik osztálytársai közül, az osztály egyik legmegbízhatóbb, legtevékenyebb tanulója.

Rendszeresen vállalt tanórán kívüli feladatokat is. Aktív tagja volt az iskola színjátszó csoportjának, az elmúlt tanévben két alkalommal is

különdíjban részesült kiemelkedő előadásmódjáért a zalakarosi Móra-napokon és a gyenesdiási Gergely-napi Művészeti Fesztiválon. A Keszthelyi Vajda János Gimnázium által szervezett Newton Kupán (komplex természettudományos tehetségkutató verseny) csapatban V. helyezést ért el.

2018 decemberében Szentgyörgyvár Község Önkormányzata „Kis példaképeink” elnevezésű ösztöndíjban részesítette.

Több éven keresztül tagja volt az iskolai énekkarnak. Mind az iskolai, mind a települési műsorok rendszeres fellépője. Évek óta eredményesen képviselte iskoláját különböző sportversenyeken. A 2017-18-as tanévben a Diákolimpia, körzeti atlétikaverseny IV. korcsoportban, magasugrásból 1., a 2018-19-es tanévben a Diákolimpia, megyei úszóversenyén IV. korcsoportban 100 m mellúszásban 3. helyezést ért el.

Az osztály és a diákság érdekelt négy éve képviseli a diákönkormányzatban, melynek elnöke. Tanulmányi eredménye az évek során egyre jobbá vált, a 8. félévet jeles bizonyítvánnyal zárta. Közösségi tevékenysége, tanulmányi munkája követendő példát mutat az iskola fiatalabb tanulói számára.

Mindhárom iskolában rendkívül kedvesen, a sokéves kapcsolatnak megfelelő barátsággal és tisztelettel fogadtak bennünket. Keszthelyen idén nem adtunk át Marton Jenő-díjat, mert az iskola nevelőtestülete nem talált arra méltó tanulót.

Hazafelé útban Vigántpetenden meglátogattuk alapítványunk régi támogatóit, Nemoda Istvánt és feleségét, akik nagy vendégszeretetel fogadtak.

Révész György

Úttörők voltak?!

Előző számunkban dr. Tóth József emlékezett meg a Magyar Tanácsköztársaság 100. évfordulójáról. Egyebek között utalt a 100 évvel ezelőtt szerveződő úttörőmozgalomra. Erre a kérdésre már csak azért is érdemes visszatérni, mert a témával foglalkozó kutatók közül többen vitatják, hogy az akkori gyermekmozgalom valóban úttörőnek nevezhető-e.

A kérdéskör emblematisztikus dokumentumát, Bokor Miksa 1919. augusztus 1-jén kelt jelentését elsőként az Úttörővezető közölte Szenzációs dokumentum címmel (1967/2., 9. oldal), majd Heksch Ágnes fedezte fel és publikálta újra (Dokumentum az úttörőcsapatok működéséről 1919-ből, Pedagógiai Szemle 1972/3. 250. oldal), és szerepelt a Móra Könyvkiadónál 1980-ban megjelent Zászlóbontók c. válogatásban is (474-475. oldal). E közlések a maguk idejében nem keltettek visszhangot.

A témával foglalkozó művek közül ki kell emelni Surány Pál 1978-ban megjelent *Úttörők voltak* c. visszaemlékezését, valamint Gergely Ferenc – részben Surány egyes kitételeire reflektáló – *Cserkész-úttörők 1919-ben* című tanulmányát (Pedagógiai Szemle, 1979. 7-8. sz. 671-683. oldal), amelynek tartalma később beépült a szerző 1989-ban megjelent *A magyar cserkészlet története 1910-1948* c. monográfiájába. Papp Emil a Honismeret 1988/5. számában a 31-33. oldalon megjelent *A magyarországi úttörő-pionír mozgalom kezdete* c. írásában ezeknek a megállapításait veszi górcső alá, és egészíti ki saját kutatási eredményeivel. Következtetéseinek lényege: a Tanácsköztársaság úttörői valójában cserkészek, az ebben az időszakban működő úttörőcsapatok pedig tulajdonképpen (álcazott) cserkészcsapatok voltak. A kérdést terminológiai megközelítésben árnyalja P. Miklós Tamás

Egy névhasználat anatómiája c. írása (ld. a következő oldalon).

Azt egyik szerző sem vitatja, hogy a Tanácsköztársaság idején használták az „úttörő” megnevezést (néha önmagában, máskor „cserkész-úttörő” vagy „úttörő-cserkész” kombinációban), még hozzá nem csak „házi” használatra, hanem hivatalos iratokban, sőt a korabeli sajtóban is. A Népszava pl. június 7-én az IOSZ úttörőcsapatok központi vezetősége felhívását közli az Egyesületi hírek rovatban, a Miskolczi Munkás június 28-i számában ez olvasható: „*A Herman Ottó úttörő (cserkész) csapatok ünnepélyének napján az összes miskolci úttörő (cserkész) csapatok díszfelvonulást rendeznek*”, a Népszavában július 4-én sajtóközleményt jelentet meg az „úttörőcsapatok nyaraltatási akciójáról”, stb. Joggal fogalmazódik meg tehát a kérdés: ha ők maguk annak nevezték magukat, és a kortársak is így nevezték őket, akkor milyen alapon vonható kétségbe úttörő mivoltuk. Nos, az említett szerzők úgy vélik, hogy ezek az úttörők voltaképpen cserkészek voltak, hiszen előzőleg cserkész csapatként működtek, cserkész szimbólumokat (vagy azokra emlékeztetőket) használtak.

Kétségbevonhatatlan tény, hogy a korabeli úttörőcsapatok egy része korábban már működő cserkészcsapatokból jött létre átszervezéssel vagy egyszerű átnevezéssel. (Természetesen újak is alakultak.) Ez az átalakulás azonban egyáltalán nem volt automatikus, hiszen számos cserkészcsapat továbbra is eredeti formájában működött, vagyis a váltás valamilyen – forradalmi hevülettől, hirtelen támadt ötlettől vagy egyszerű divattól vezérelt – választás, döntés eredménye kellett, hogy legyen. E mellett a „cserkész-úttörő” vagy „úttörő-cserkész” megnevezés nem csak az előzményekre utal, hanem tartalmi

megkülönböztetést is jelent. (Te gyük hozzá: a jóval későbbi „gyermekbarát-úttörő” kifejezés pozitív diszkriminációja látványosan egybecseng a majd’ három évtizeddel korábbi „cserkész-úttörőével”.)

Nyilván nem meghatározóak a formai jegyek sem. A kezdeti időkben természetes a készen kapott, netán örökölt elemek átvétele, a tizenkilences úttörők számára pedig csak kezdeti idők léteztek, kibontakozás már nem. Nem lehet meghatározó a szervezeti háttér megléte és milyensége, hiszen pl. a cserkészek számára a Tanácsköztársaság úttörőinek rendelkezésére állónál sokszorta több idő kellett ahhoz, hogy (közel sem egységes) szervezeti hátteret hozzanak létre.

Akkor hát mitől úttörő az úttörő? Meggyőződésem szerint mindek előtt attól, ami a már hivatkozott Bokor Miksa – egyébként korábban maga is cserkészvezető – jelentés első mondatában olvasható: „*Az úttörőcsapatok arra a célra alakultak, hogy a 12 éves kortól felfelé mindkét nembeli ifjúságot, benne az egyéni és szociális tulajdonságokat a lehető legmagasabb mértékig kifejlesztve, azokat most már a köz szolgálatába állítsuk.*”

És ez az, ami számít, amittől valóban úttörők voltak. Nem rajtuk múltott, hogy a történelem nem tette lehetővé elképzeléseik megvalósítását, és az sem, hogy az utókor deheroizáló divatja másként, másnak akarja látni őket, mint ahogy ők gondoltak magukra.

Mindennek ellenére és mindezzel együtt is érvényesnek tartom Papp Emil hivatkozott cikkének egyik fontos konklúzióját: „*a „cserkészörökséget” nem kell szégyellni az úttörőmozgalomnak. Nincs mit szégyellni ezen a rokonságon.*”

Révész György

Egy névhasználat anatómiája

A múlt század utolsó évtizedében Daniel Carter Beard alakította meg a The boy-pioneers-t, azaz „Úttörő fiúk” szervezetét az USA-ban (Lásd: Tantusz 1990, november-decemberi sz.) Tudomásunk szerint ez az első ifjúsági (gyermek) szervezet, amely ezt a rendkívül frappáns elnevezést használta.

Úttörő úttörőink

Magyarországon 1919-ben, a Tanácsköztársaság idején alakultak először úttörőcsapatok. A polgári cserkészettel ezzel az új - még ismeretlen - név felvételével próbálta részleges önállóságát a mindent magába olvasztó egységszervezettel az IOSZ (KIMSZ)-szel szemben fenntartani. Azonban az utóbbihoz való névleges csatlakozás, a különféle szervezeti, alaki változások, valamint a széleskörű nevelési liberalizmusok ellenére sem volt semmi közük az úttörő-cserkésznek a szervezett munkásmozgalomhoz, mint ahogy az utóbbi évtizedben néhány veterán visszaemlékezésében sugalmazta. Sőt az egyes feltételezések szerint az utólag tévesen kommunista gyermekszervezetté avasztált 1919-es úttörők szervezési tapasztalatai (névadása?) – emigránsok útján – hatással volt a Szovjetunióban 1922 februárjától életre hívott Pionírszervezésre. De ez már inkább az erőltetett hagyományteremtés egyik fantazmagóriája.

Talán közelebb áll a valósághoz az 1930-as évek cserkészetének értékelése, amely a szovjet pionírmozgalom alapjait saját szervezetükben találta meg. Szerintük a szovjet nevelésügy vezetői „Miután felismerték a cserkészlet értékét, megalakították annak mintájára, de saját képükre a „vörös úttörő” mozgalmát és a tőlük megszokott módszerek segítségével az egész világ rájuk hallgató munkástömegei érdeklődését felkeltette az iránt...”

Egyházi úttörők

A mai napig is kevésbé feltárt egyházi, vallási alapon szervezett ifjúsági (gyermek) szervezetek, mozgalmak történetéből sem hiányzott az úttörő elnevezés. A serdülő fiatalság hitéleti nevelésének hatékonyabb formáit keresve a református (protestáns) egyház az 1930-as évek elején életre keltette a „KIE Úttörők” mozgalmát. A 12-15 év közötti fiúkat baráti úttörőcsapatba tömörítve „egész keresztényen magyar jellemekkel” kívánták nevelni. S ennek megfelelően – minő véletlen – jelszavuk az „Előre” volt. A heti összejöveteleken a KIE egyesületek alosztályaiként működő úttörőcsoportok az evangelizálást az előbbihez hasonlóan az „ifjakat ifjak által” módszerrel. az 1855-ös úgynevezett „párizsi alap”-ból fakadó négyes program alapján végezték, amely a szellemi, a testi, a lelki és a szociális szolgálat együttesét foglalta magába.

Debrecenben a Szenci Molnár Albert, Budapesten Károli Úttörőcsoportokról, valamint cigándi, kisújszállási és más KIE Úttörők munkájáról szólnak a korabeli híradások. Azonban ez a szervezési forma sem vált be igazán, s a harmincas évek második felére ez az elnevezés kiropogott a KIE serdülő munkájából.

A katolikus egyházban 1938 végétől a KIOE (Katolikus Ifjak (Iparos és Munkásifjak) Országos Egyesülete) hozott létre úttörőköroket. E hetente gyűlésező öt-hat, 16 év körüli fiúkból álló baráti társaság tagjai voltak az úttörők „...tehát azok a KIOE-isták, akik a munkásifjúságért önként nagyobb munkára vállalkoznak és a vállalt munkát következetesen végre is hajtják.”

A hitterjesztő, s önmagukat képező úttörők lettek a KIOE csoportok megindításának és fenntartásának letéteményesei. Ezekben az úttörőkörokbén „képzett” fiúkkal igyekeztek megakadályozni a marxizmus eszméinek terje-

dését a munkásifjúság körében, illetve a mindig is legkevesebb hívőt a réteghez közel kerülve, köztük a hitet terjesztetni. 1939-ben már 100, 1941-ben 124 úttörőköro működött 550-600 taggal. Ezért központi szervüket, a Központi Úttörő Kört (KUK-ot), decentralizálták...

Úttörő cserkészek

S hogy a vallási alapon működő cserkészlet se maradjon ki e felsorolásból, meg kell említenünk, hogy 1942-ben Vitéz Kisbarnaki Farkas Ferenc országos főcserkész által ideiglenesen bevezetett új próbarendszerben a 12-15 éves fiúk „cserkésztipusává” az úttörőcserkészlet állították.

Az ÚTTÖRŐ-k

A fenti példák után a mai olvasó számára egyáltalán nem furcsa, hogy 1945 januárjában a kommunista irányítású MADISZ által - a szovjet pionír mozgalom mintájára életre hívott magyar pionírszervezetnek a „Kisnagytanuló mozgalma” elnevezést adták.

Nem tudjuk, hogy a névadás tudatosan mellőzte-e az úttörők elnevezést, bár a Szabadság c. újság a „Magyar Pionír Mozgalom” megindulásáról tudósított. Különben a szovjet típusú pionírszervezésnek is voltak már magyar előzményei, hiszen 1922-ben Moszkvában magyar emigránsok gyermekeiből alakult egy úttörőcsapat, valamint az 1930-as évek elején Magyarországon a KIMSZ is kísérletezett illegális pionírsejteket létrehozásával...

1945 márciusában azonban a kismagyarok beolvadtak a két munkáspárt által közösen szervezett Gyermekbarátok Országos Egyesületébe (GYOE). Rövidesen - 1945 októberében - politikai, taktikai okokból - a kommunista párt határozatot hozott az úttörőmozgalom megalakítására a GYOE-n belül, amelyből - a mesebeli kisbendőhöz hasonlóan - fejlődött ki a magyarországi úttörőmozgalom.

A fentiekből látni, hogy egy jó név mennyire különböző ideológiai, politikai tartalmat, töltést hordozhat aránylag rövid - egy évszázadnyi - időn belül. Ma az úttörő politikamentes gyermekszervezet, azaz felsorolásunk újabb fejezettel bővíthetne, bár a leginkább domináns elmúlt bő négy évtizednyi működéshez kötődő jogos-jogtalan előítéletektől nem lesz könnyű megszabadulnia.

P. Miklós Tamás

(Megjelent a Tantusz 1990. februári számában.)

A Múltunk Öröksége Alapítvány Tájékoztatója

Szerkesztő: dr. Szabó Imre

Felelős kiadó: A Múltunk Öröksége Alapítvány

Szerzők: Balázs György, Révész György, P. Mikós Tamás, dr. Tóth József

Nyomdai előkészítő: Révész György

Nyomás: Poremba Nyomda

Felelős vezető: Poremba Krisztián

Honlapunk: <http://www.multunkoroksege.hu>

Elektronikus levélcím: kapcsolat@multunkoroksege.hu

Postacímünk: 1062 Budapest Bajza u. 62.